

وضافت ضریح

پروششی دربارہی زیارت اہل بیت علیہم السلام

دکتر سید محمد کدبنی ماشمی

بہ قلم سعید مقدس

سرشناسه: بنی هاشمی، محمد، ۱۳۳۹
عنوان و پدیدآور: در ضیافت ضریح: پژوهشی درباره‌ی زیارت اهل بیت علیهم السلام
محمد بنی هاشمی؛ به قلم سعید مقدس.
مشخصات نشر: تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۵
مشخصات ظاهری: ۴۷۶ ص.
شابک: ۹۶۴-۵۳۹-۰۱۹-۲
یادداشت: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. فیبا [۴۶۹] - ۴۷۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
عنوان دیگر: پژوهشی درباره‌ی زیارت اهل بیت علیهم السلام
موضوع: زیارت، احادیث، آداب و رسوم احادیث.
شناسه افزوده: سعید، سعید، ۱۳۵۸
رده‌بندی کنگره: ۹ب۹۳ ز / ۵ / ۱۴۱ / ۵ BP
رده‌بندی دیویی: ۲۱۸ / ۲۹۷
شماره کتابخانه ملی: ۸۵-۲۲۲۲۷ م

شابک ۹۶۴-۵۳۹-۰۱۹-۲

مؤلف: دکتر سید محمد بنی هاشمی

به قلم: سعید مقدس

ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر

نوبت چاپ: سوم / ۱۳۹۹

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ: اطمینان / صحافی: دیدآور

وبسایت: <http://www.monir.com>

پست الکترونیک: info@monir.com

۷۷۵۲۱۸۳۶ (خط ۴)

۷۵۲۱۸۳۶ (۰۹۳۵)

تهران، خیابان مجاهدین، چهارراه آبسردار، ساختمان بزرگان، واحد ۹. تلفن و فاکس:

دیگر مراکز پخش: نشر نیک‌معارف: ۰۱۰-۶۶۹۵۰۰ • نشر رایحه: ۸۸۹۷۶۱۹۸

نمایشگاه کتاب اعراف: ۲۲۲-۰۸۵۲۹ • پخش اینه: ۳۳۹۳-۴۹۶

فهرست مطالب

۱۵	پیش‌نهاد
۱۹	به قدر یک نثر با نثر

معرفت

۲۳	فصل ۱- معرفت به مرور
۲۳	نقش معرفت در زیارت
۲۴	زیارت در آینه‌ی وحی
۲۷	بحث زیارت در کتاب بحار الانوار
۲۹	یکسانی حرمت و ثواب زیارت معصومین، در زمان مرگ و حیات
۳۵	نشانه‌های عظمت بیوت پیامبر (قبور معصومین)

۳۹	فصل ۲- معرفت بزیارت
۳۹	حقیقت دینداری
۴۴	طریقیت معرفت ائمه علیهم‌السلام
۴۷	موضوعیت معرفت ائمه علیهم‌السلام

۵۱ حقیقت زیارت

فصل ۳- معرفت به آثار زیارت

۶۱ اهمیت تفقه و نقش آن در زیارت

۶۳ برخی از آثار دنیوی زیارت

۶۳ وسعت رزق در اثر زیارت

۶۴ طول عمر در اثر زیارت

۶۵ بر آموختن حاجات در اثر زیارت

۷۲ ادب قبایل و مشایعت ملائک در هنگام زیارت

۷۳ عنایت در سوختن زواریشان در هنگام زیارت

۷۴ آسان شدن سدادت مرگ در اثر زیارت

۷۸ بخشایش گناهان در اثر زیارت

۸۳ بخشایش گناهان اثری بنیادین

۸۴ کاسته شدن رزق بر اثر گناهان

۸۴ کوتاهی عمر در اثر گناهان

۸۵ رفع نشدن حاجتها در اثر گناهان

۸۶ محرومیت فرد گناهکار از عنایت اهل بیت علیهم السلام

۸۹ سخت جان دادن در اثر گناهان

۹۰ آثار اخروی زیارت

۹۱ همراهی ملائک پس از مرگ، تسهیل فشار قبر و سؤال و حساب در اثر زیارت

۹۲ سعادت در مواقف مختلف قیامت

۹۵ شفاعت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در اثر زیارت

۹۹ زیارت و لقاء خداوند متعال

۱۰۲ غفران گناهان در اثر زیارت

۱۰۲ عفو از گناهان اثری بنیادین

۱۰۳	گناه، باعث فشار قبر و عذاب در عالم برزخ
۱۰۶	گناه، منشأ دشواریهای قیامت
۱۰۷	گناه، آزار دهنده‌ی ائمه علیهم‌السلام در راه شفاعت
۱۱۰	اثر گناه: محرومیت از دیدار اهل بیت در بهشت
۱۱۲	بخشش گناهان از سوی پروردگار و تأثیر آن
۱۱۲	یادآوری گناهان: گام نخست
۱۱۴	بریشانی و پشیمانی: گام دوم
۱۱۴	پناه بردن به امام: گام سوم
۱۱۵	امانت‌داری: گام چهارم
۱۱۸	زیارت: بهای پاک شدن از گناهان

نیت و نیت

۱۲۵	فصل ۱- نیت
۱۲۵	اهمیت نیت
۱۲۸	رابطه‌ی نیت و معرفت
۱۳۰	نقش نیت و رابطه‌ی آن با معرفت در زیارت
۱۳۵	تحلیل رابطه‌ی قصد قربت با زیارت
۱۳۸	قصد قربت و نیت دیگر
۱۴۰	زیارت با قصد قربت و بدون قصد قربت
۱۴۰	حالات زیارت بدون قصد قربت
۱۴۲	حالات زیارت با قصد قربت
۱۴۷	مراتب زیارت با قصد قربت
۱۴۷	حاجات دنیوی

- ۱۴۸ حاجات اخروی
- ۱۵۴ زیارت به نیت ابراز محبت به اهل بیت
- ۱۵۶ زیارت مشتاقانه و اثر آن
- ۱۵۸ زیارت به نیت شکر، جلوه‌ای دیگر از قصد قربت
- ۱۶۰ توجه به شکر ایادی نعمت در زیارت
- ۱۶۲ زیارت به نیت عرض عبودیت به امام علیه السلام
- ۱۶۷ معرفت و محبت به امام عصر علیه السلام: زمینه‌ساز یادآوری ایشان در
- ۱۶۷ نیت زیارت
- ۱۷۱ نیت زیارت به امام عصر علیه السلام، بالاترین مصداق قصد قربت
- ۱۷۲ زیارت، امتی حواله شده از سوی امام عصر علیه السلام

فصل ۲- همت

- ۱۷۷ معنا و اهمیت همت
- ۱۷۷ عنایت امام عصر علیه السلام به اهل همت زیارت سید الشهداء علیهم السلام

آداب و اعمال زیارت

- ۱۸۷ فصل ۱- آداب زیارت
- ۱۸۷ لزوم رعایت ادب در پیشگاه معصومین
- ۱۸۹ ادب نخست: غسل
- ۱۸۹ غسل واجب
- ۱۹۰ غسل زیارت
- ۱۹۳ ادب دوم: اذن دخول
- ۲۱۴ ادب سوم: آستان‌بوسی
- ۲۱۶ ادب چهارم: طواف

- ۲۲۲ ادب پنجم: فرو بردن صدا
- ۲۲۵ ادب ششم: نماز اوّل وقت مقدّم بر زیارت
- ۲۲۹ آداب عرفی زیارت
- ۲۳۰ آداب زیارت به نقل از مرحوم شهید اوّل
- ۲۳۳ ادب بانوان زائر

فصل ۲- اعمال ۲۴۳

- ۲۴۴ کونیه‌ی متون زیارت
- ۲۴۴ زیارات جامع
- ۲۴۷ زیارات غیر جامع
- ۲۴۹ شکر، عملی زیبا در حین زیارت
- ۲۵۳ شکر ایادی نعمت، شکر بروردگار
- ۲۵۵ امام عصر علیه السلام سر سلسله‌ی انبیا
- ۲۵۷ سخن گفتن با امام علیه السلام: عملی شایسته در ای زیارت
- ۲۶۰ توسّل و دعا: دو عمل والا در جریان زیارت
- ۲۶۰ دعا و زیارت
- ۲۶۶ توسّل و زیارت
- ۲۶۷ نوع اوّل توسّل: درخواست از خداوند به حقّ امام علیه السلام
- ۲۶۸ نوع دیگر توسّل: درخواست از خود امام علیه السلام
- ۲۷۳ عملی دیگر: نماز زیارت و نماز جعفر طیّار

فصل ۳- زیارت به نیابت ۲۷۵

- ۲۷۶ نیابت در تصدّق و نماز مستحبّی
- ۲۸۰ نیابت در حجّ و طواف
- ۲۸۳ نیابت در زیارت مشاهد مشرفه

قبولی

فصل ۱- اهمیت و معنای قبولی عبادت ۲۹۱

اهمیت قبولی عبادت ۲۹۱

معنای قبولی ۲۹۴

فصل ۲- مقتضیات قبولی در فاعل ۲۹۹

معرف ۲۹۹

تقوی ۳۰۰

حُسن خلق و حَم ۳۱۲

عقل ۳۱۵

فصل ۳- مقتضیات در فعل ۳۱۹

اخلاص ۳۱۹

عمل صالح و عمل احسن: همان عمل خالص ۳۲۰

معنای خشیت و لوازم آن ۳۲۴

نیت صادق، عمل احسن و رابطه‌ی آن دو با خشیت ۳۲۵

تعریف اخلاص در فرمایش امام صادق علیه السلام ۳۲۷

انگیزه‌های ریا و عقاب آن ۳۲۸

غالب اعمال: اعمال ریاکارانه ۳۳۰

نشانه‌های ریاکاران ۳۳۳

برخی از انواع ریای مبطل عمل و رابطه‌ی صحت و قبولی ۳۳۵

حقیقت اخلاص به چیست؟ ۳۳۷

اخلاص چگونه با سرور از عمل، قابل جمع است؟ ۳۳۸

داستانی از اخلاص مرحوم شیخ عباس قمی ۳۴۱

- ۳۴۲ داستانی از اخلاص مرحوم حاج مقدّس
- ۳۴۳ اخلاص و مذمت نفس
- ۳۴۴ لازمه‌ی اخلاص: بی‌اعتنایی به غیر خدا
- ۳۴۶ قبولی عمل: ثمر انقطاع از خلق و خلوص
- ۳۴۷ عزّت دنیوی: ثمره‌ی اخلاص
- ۳۴۸ کفایت پروردگار: ثمره‌ی اخلاص
- ۳۵۰ اخلاص، برخاسته از عقل و رساننده به مطلوب
- ۳۵۲ مر اخلاص: جلوه کردن عمل صالح
- ۳۵۵ مرک اخلاص: قبولی: روح و باطن عمل
- ۳۵۸ ذمّ نفس، سکا، نصرع برابر خدا
- ۳۵۹ تقوا
- ۳۶۵ فصل ۳۹ - موانع قبولی عمل
- ۳۶۶ موانع بیرونی قبولی عمل
- ۳۶۷ عدم تقوی و امانت‌داری: مانع قبولی نماز
- ۳۷۰ کمترین اهانت به والدین و نماز نامقبول
- ۳۷۲ غیبت: دیگر مانع قبولی نماز
- ۳۷۴ حقّ النَّاس: سدّ قبولی نماز
- ۳۷۵ استخفاف نماز: مخلّ قبولی آن
- ۳۷۹ عدم حضور قلب: عامل مردود شدن نماز
- ۳۸۲ نارضایی شوهر از همسر: عامل نامقبول گردیدن نماز زن
- ۳۸۴ شروط دیگر قبولی نماز در حدیث قدسی
- ۳۸۶ موانع درونی قبولی عمل
- ۳۸۹ ریا: عامل ردّ عبادت از درگاه الهی
- ۳۹۳ نیت سوء نسبت به برادر مؤمن: باعث پذیرفته نشدن عبادت
- ۳۹۴ گناهان زیان: موانع جدیّ قبولی عمل

- ۳۹۶ حرام خواری: مایه‌ی ردّ عمل از سوی خداوند
- ۳۹۹ عُجَب: مانع قبولی عمل
- ۴۱۳ خود اِتکایی در رأی و نظر: مصداق عُجَب
- ۴۱۸ مانع دیگر قبولی اعمال: خروج از ایمان

فصل ۵- اجاباط عمل

- ۴۲۳ دنیا: سبب حبط
- ۴۲۸ کبر: عامل نابودی ثواب
- ۴۳۰ مشغولیت به بهوت جنسی حرام: باعث محو حسنات
- ۴۳۳ ظلم به اجیر، سبب ناپدید شدن عمل
- ۴۳۳ کینه توزی و دشمنی: سبب ناپدید شدن عمل
- ۴۳۶ عُجَب: عامل اجاباط عمل
- ۴۳۸ غیبت: نابودگر عمل
- ۴۳۸ ادّعی بی پایه، اطمینان بی پشتوانه: حبط عمل
- ۴۴۲ پنهان‌دگی به پروردگار از حبط اعمال: در آموختن عیبی مأثور

فصل ۶- بارش فضل الهی بر کوی دست های خالی

- ۴۴۵ اهمّیت و حسّاسیت قبولی عمل
- ۴۵۵ فضل: عطایی فراتر از قاعده
- ۴۵۵ معنای فضل الهی
- ۴۵۶ فضل الهی نقطه‌ی امید دست‌های خالی
- ۴۵۸ هوشیاران و عدم اتکا به عمل خویش
- ۴۵۹ فضل الهی؛ تنها نقطه‌ی امید
- ۴۶۰ فضل الهی: تحفه‌ای از آن اهل زیارت
- ۴۶۴ امام عصر علیه السلام: مظهر فضل و رحمت الهی
- ۴۶۷ دعا برای تعجیل در فرج و سلامتی امام عصر علیه السلام: از بهترین
- ۴۶۷ راه‌های دست یازیدن به دامن فضل الهی

پیش‌نهاد

بأبی اتم و امی یسأل العاصمی عنه السلام إنا لانملك إلا أن نطوف حول مشاهدکم...^۱
پدر و مادرم فدای شما شد، آله آل مطفی، خدا کتر دارایی ما این است که برگرد قبرهای
شما طواف کنیم...

کسی که به بنده بودن خود در پیست‌باه الهی معتقد شده باشد، به خوبی می‌فهمد که هیچ
عمل قابل عرضه‌ای که با انجام آن، حق عبیریت خداوند را ادا کند؛ در اختیار ندارد. به
همین جهت است که به هیچ یک از اعمال خود تکبر و غرور مادمی کند، بلکه تنها و تنها به
فضل خداوند امید می‌بندد تا او را نجات بخشد و به سعادت ابدی برساند.

اما «فضل» الهی تجلیات مختلفی دارد که همه‌ی آنها به بردت و حرور آل محمّد علیهم السلام به
خلایق می‌رسد و در این میان زیارت این چهارده نور پاک و مطهر، بیگانه و یژه و
منحصر به فردی دارد، آن‌گونه که می‌توان آن را از بالاترین سرمایه‌های نجات دانست.^۲
زیارت ضریح^۳ ایشان ضیافتی است الهی که بهره‌ی هر زائری از آن بستگی به چهار

۱. عبارتی از زیارت جامعه‌ی انقة المؤمنین، بحار الانوار، ج ۱۰۲، ص ۱۶۷.

۲. زیارت به معنای دیدار است و شامل دیدار مزور (زیارت شده) در حال حیات و مرگ او

می‌شود و پس از مرگ، اعم از رفتن بر سر مزار یا زیارت او از راه دور است.

۳. در لغت عرب، ضریح به معنایی اعم از آن چه امروزه متداول است استفاده می‌شود و

مؤلفه‌ی بنیادین دارد و بررسی هر یک لَمَّا این مؤلفه‌ها بخشی از ره‌آورد حاضر را تشکیل می‌دهد:

۱ - معرفت: این مرحله نخستین گام در طریق زیارت است و جان عمل زائر محسوب می‌شود. این معرفت، متعلّق‌های متعدّدی دارد که از آن جمله‌اند: معرفت به مزور، معرفت به زیارت و معرفت به آثار و برکات آن.

هر یک از این معرفت‌ها به‌طور جداگانه، در طئی سه فصل بخش اوّل مورد بحث قرار گرفته‌اند.

۲ - نیت: در گام دوم اهمّیت نیت و رابطه‌ی آن با معرفت، ابتدا به‌طور عام و سپس در خصوص نیت کابویده شده و آنگاه حالات مختلف زیارت با قصد قربت و بدون آن مورد بررسی قرار گرفته است. همه‌ی این‌ها به‌علاوه‌ی توضیح جلوه‌های مختلف نیت در زیارت، فصل اوّل این بخش را تشکیل می‌دهند.

پس از تحقّق نیت - که خود عملاً از بیاری قلبی است - نوبت به فراهم آوردن مقدّمات عملی زیارت می‌رسد که در فصل دوم تحت عنوان «همّت» از ارزش و اهمّیت آن سخن گفتیم.

۳ - آداب و اعمال: گام بعدی در زیارت، رعایت آداب و اعمالی است که زائر به دلالت عقل و وحی در می‌یابد. موضوع سخن در فصل اوّل این بخش، همین آداب

۲ - استعمال آن در معنای «الشَّقُّ فی وسط القبر» یا «القبر کله» - شکاف میان قبر یا همه‌ی قبر - شایع است (لسان العرب ج ۲، ص ۵۲۶، ماده‌ی ضرح) معنای «مصدر» آن (ضرح) نیز مؤید این معناست چنانکه گفته‌اند: «الضَّح: حَفْرُكَ الضَّرِيحِ لِلْمَيِّتِ وَ هُوَ قَبْرٌ بِلَا تُحْدِي» «ضرح به معنای کندن توست «ضریح» را برای مرده و آن (ضریح) قبری است بدون لحد» (کتاب العین ج ۳، ص ۱۰۳) یا آن‌که گفته‌اند: «الضَّح: الشَّقُّ» (ضَّح یعنی شکافتن) یا گفته‌اند: «كُلُّ مَا شُقُّ فَقَدْ ضُحَّ» (هرچه شکافته شود، ضُحَّ در باره‌ی آن به کار می‌رود) در معنای فعل «ضَّحَّ» نیز چنین آمده است: «ضَّحَّ الضَّرِيحِ لِلْمَيِّتِ، يَضْرَحُهُ ضَرْحًا: حَفَرَ لَهُ ضَرْحًا. قَالَ الْأَزْهَرِيُّ: سُمِّيَ ضَرْحًا لِأَنَّهُ يُشَقُّ فِي الْأَرْضِ شَقًّا» (لسان العرب ج ۲، ص ۵۲۶، ماده‌ی ضرح) «ضریح» برای مرده، کند: قبری برایش کند. از هری گفته: [ضریح]، ضریح نامیده شده چون در زمین شکاف ایجاد می‌شود. ما نیز در عنوان کتاب و در اینجا، «ضریح» را اعم از سازه‌های فلزی و قبر گرفته‌ایم.

زیارت است. دومین فصل به بررسی برخی از محورهای مهم و زیبا در زیارت‌های مأثور اهل بیت علیهم‌السلام اختصاص یافته است و در آخرین فصل این بخش به کاوش در باره‌ی «زیارت به نیابت» پرداخته‌ایم.

۴- قبولی: بی‌تردید قبولی زیارت بیشترین دغدغه‌ی یک زائر آگاه را تشکیل می‌دهد و همه‌ی امید او از زحمتی که در این مسیر متحمل شده در این آرمان، تجلی می‌یابد. این شاخصه‌ی حساس در هر عبادتی مطرح است و اختصاص به زیارت ندارد. بنابراین شایسته است که به‌طور مطلق مورد بررسی قرار گیرد. بخش چهارم این کتاب به این مهم اختصاص یافته است که نوعاً در مقوله‌ی زیارت کمتر مورد عنایت قرار می‌گیرد. نظر به اهمیت شایان‌ایر بحث و غفلت غالب افراد از آن در نوع عبادات، خصوصاً زیارت اهل بیت علیهم‌السلام، حجم این بخش، منحصراً از سایر بخش‌ها شده است. محتوای بخش پایانی کتاب، مستقل از بحث زیارت با الله و پیگیری است و از خوانندگان محترم استدعا می‌شود که توجه افزونی بر این قسمت، مبذول فرمایند. مطالبی که در طی شش فصل از این بخش ارائه شده، می‌تواند اسلای رفتار زائر را به کلی متحول سازد و به همین جهت، سازنده‌ترین بعد زیارت را مبانی و راه‌آنها‌ی قبولی آن، تشکیل می‌دهد. لازم به تذکر است که مطالب این کتاب به‌صورت تدوین در طول دو سال مطرح گردیده و سپس با همت مخلصانه‌ی جناب آقای سعید مقدسی مد ظله هنر زیبایی قلم را با محبت وافر به حضرات معصومین علیهم‌السلام به هم آمیخته است. به‌صورت نوشتار حاضر درآمده است.

این تلاش ناچیز عرض ارادت ناقابلی است از جانب کسانی که خود را حقیقتاً دست خالی و فقیر درگاه اهل بیت علیهم‌السلام می‌بینند و بر این باورند که تنها سرمایه‌ی عمرشان محبت به این ذوات مقدس است که گاه و بیگاه با چنگ زدن به ضریح یکی از ایشان یا زانو زدن در کنار مزارشان تجلی می‌یابد.

امیدوارم خدای منان، اجر و پاداش زائران با اخلاص اهل بیت را تعجیل در دیدار همه‌ی عالمیان با جمال بی‌بدیل تنها باقیمانده‌ی خاندان عصمت و طهارت قرار دهد؛ تا

همگان حُسن حَسَن علیه السلام را در روی و نحوی وجود مقدس بقیة الله الاعظم ارواحنا فداء تماشا کنند و به لطف التفات آن عزیز، مزار گمشدهی مادر مظلومش، آشکارا عیان گردد.

اللَّهُمَّ كُنِ الطَّالِبَ لَهَا مِمَّنْ ظَلَمَهَا وَاسْتَحَفَّ بِحَقِّهَا
 الْأُمَّمَ وَكُنِ النَّائِرَ لَهَا بِدَمِ أَوْلَادِهَا
 لَهَا رَكَمًا جَعَلْتَهَا أُمَّ أَيْمَةِ الْهُدَى وَحَلِيلَةَ صَاحِبِ اللُّوَاءِ الْكَرِيمَةِ عِنْدَ الْمَلَأِ الْأَعْلَى،
 فَصَلِّ عَلَيْهَا وَرَلِّ أُمَّهَا خَدِيجَةَ الْكُبْرَى صَلَاةً تُكْرِمُ بِهَا وَجْهَ مُحَمَّدٍ صلوات الله وسلامه
 وَتُقَرِّبُهَا أُمَّمٌ دَرَجَاتٍ
 وَابْلِغْهُمْ عَنِّي فِي هَذِهِ السَّنَةِ أَفْضَلَ التَّحِيَّةِ وَالسَّلَامِ.

سید محمد بنی هاشمی

سارون، میلاد امام حسن مجتبی علیه السلام

نیمهٔ رمضان المبارک ۱۴۲۷

بدر ۱۳۸۵